

DOI: <https://doi.org/10.37129/2313-7509.2020.14.1.123-129>

УДК 355.42:355.49

А.П. Хапов

І.В. Овчар

Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія», Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКИ БОЙОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ РАКЕТНИХ КАТЕРІВ З УРАХУВАННЯМ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ

В статті показана актуальність проблеми застосування ракетної зброї перспективними морськими носіями корабельної ракетної зброї ВМС України (катерами, малими ракетними кораблями) по морським цілям в сучасних умовах обстановки.

***Ключові слова:** тактика, ракетний катер, морська ціль, ракетна зброя, морський бій, ракетний удар, бойове застосування, ефективність бойових дій, ракетна зброя, протикорабельна крилата ракета.*

Постановка проблеми

Аналіз бойових дій та локальних військових конфліктів на морі останнього століття показує, що кораблі і катери з ракетною зброєю мають велике значення для досягнення загальної перемоги над противником.

Виклад основного матеріалу дослідження

З'явившись в кінці 1950-х років, кораблі (катери) з ракетною зброєю на сьогоднішній день стали невід'ємною частиною військових флотів більшості морських держав світу. Перше ж бойове застосування показало, що нова зброя радикально змінила тактику та погляди морського бою. Було покладено початок новому напрямку тактичної думки, перенесеної потім і в інші роди сил.

Поняття морського бою втратило традиційний сенс, властивий йому з зародження війни на морі. Наступальний потенціал носія ракет набагато вище оборонного, особливо для малих ракетних кораблів (катерів). Класичний морський бій, як вплив по противнику зброєю та одночасно оборона від його впливу, при встановленні візуального контакту, став нераціональним, його стали уникати. Основним способом застосування став ракетний удар – використання ракетної зброї без входу в зону протидії противника.

Наприклад, есмінець ВМС Ізраїля «Ейлат» був потоплений ракетними катерами ВМС Єгипту, які навіть не залишали рейд Олександрії. Відповідно, зіткнення приблизно рівних за можливостями противників (таких, як ракетні катери або кораблі) стали теж не характерні. У тих випадках, коли вони відбувалися, наприклад, під час операції «Трайдент» в ході Індо-Пакистанської війни 1971 р., перевагу мала сторона, яка перша встановила контакт і виконала залп, тобто володіла перевагою в системі ведення розвідки та спостереження.

Типовими стали зіткнення між різнорідними силами: катерами і транспортами, авіацією і катерами, тощо. Непрямим визнанням високої ударної потужності ракетних кораблів(катерів) став той факт, що багато країн створили спеціальні програми і навіть сили для боротьби з ними. Наприклад, в радянському російському ВМФ Балтійський і Чорноморський флоти мають штурмову авіацію для боротьби з кораблями в морі. З урахуванням впливу засобів радіоелектронної боротьби в тактику вносилися суттєві зміни. Катери західних держав: Німеччина, Швеція, Ізраїль та ін., покладаючись на перевагу своїх засобів радіоелектронної боротьби, припускають можливість упередженого удару противника та удару у відповідь. Так, бій у Латакії показав, що подібна тактика виправдана, поки заходи радіоелектронної боротьби ефективні.

У тактики дій ракетних катерів Радянського Союзу була був зроблений акцент на раптовість удару та масоване застосування сил.

Від створення перших кораблів (катерів), які були озброєні протикорабельними крилатими ракетами, до сьогоднішніх днів вони реально застосовувалися в 8 локальних конфліктах: «Війни на виснаження» між Єгиптом і Ізраїлем (1967–1970 рр.), третій Індо-Пакистанській війні (3–17 грудня 1971 р.), четвертій Арабо-Ізраїльській війні (6–25 жовтня 1973 г.), Ірано-Іракській війні (1980–1988 рр.), Американно-Лівійському протистоянні в затоці Сирт (1981–1987 рр.), війні в Перській затоці (17 січня–28 лютого 1991 р.), Російсько-Грузинській «п'ятиденній» війні (8–13 серпня 2008 р.) та під час війни в Ємені (30 січня 2017 р.).

Аналізуючи застосування протикорабельних ракет (ПКР) з берегових засобів, важливо розглянути приклад бойових дій в Ємені. Наприклад есмінець ВМС США «Мейсон» в Червоному морі три рази піддавався обстрілу з території Ємену. Джерела в Пентагоні також відзначили, що по есмінцю було випущено декілька ракет. Як повідомляє U.S. Naval Institute's online news, дві протикорабельні ракети були запущені з берега, коли есмінець USS Mason разом з плавучою базою постачання передового базування USS Ponce (AFSB (I) -15) знаходилися на північ від Баб-ель-Мандебської протоки. Есмінець запустив по ПКР три зенітні ракети – дві SM-2 і одну ESSM. Крім того, були застосовані ракети Nulka для постановки активних перешкод ПКР. В результаті перша ПКР можливо була знищена ракетою SM-2, а друга ПКР впала в море не захопивши ціль на супроводження.

В цілому можна відмітити високу активність застосування ПКР. В жовтні 2016 року в протоці Бабель-Мандеб біля берегів Ємену ракетної атаки зазнав гібридний катамаран HSV-2 Swift, орендований урядом Об'єднаних Арабських Еміратів у США для доставки військових вантажів. Вибух ракети спричинив пожежу і важкі пошкодження на судні, а також загибель 22 членів команди та пасажирів транспорту. 30.01.2017 року протикорабельна ракета влучила в фрегат типу «Аль-Медіна» королівського флоту Саудівської Аравії. Корабель на думку експертів, був уражений однією з ракет типу Nasr або Zafar (дальність польоту від 8 до 35 кілометрів, вага ракети – близько 350 кг, маса бойової частини – 130 кг, швидкість польоту 0,8 - 0,9 М).

Таким чином, протикорабельні ракети являються найбільш ефективною ударною зброєю сьогодення, боротися з якою важко навіть великим та сучасним військово-морським силам.

Ракетні кораблі (катери) – це ударна зброя сучасних військово-морських сил, найбільша ефективність якої проявляється в операціях з оборони власного узбережжя і територіальних вод в зоні можливого виконання завдань.

Аналіз останніх подій на теренах Чорного моря, а саме: інцидент в Керченській затоці, обстріли українських військових кораблів та літальних апаратів, постійні провокаційні дії з боку агресора доводять те, що Чорне море з великою вірогідністю може стати новим театром бойових дій.

На це вказує:

- збільшення чисельності морського компоненту збройних сил агресора в регіоні;
- збільшення чисельності авіаційної та сухопутного компоненту Збройних Сил Російської Федерації в регіоні;
- відверто агресивні заяви окремих радикальних політиків Російської Федерації щодо можливої війни з Україною;
- підвищення розвідувально-диверсійної активності в регіоні;
- регулярні порушення норм міжнародного морського права щодо цивільного судноплавства, користування міжнародними водами в Чорному та Азовському морі Військово-морського флоту Російської Федерації та Прикордонними силами.

Аналіз особливостей можливого театру бойових дій, а саме відносно низька обороноспроможність України до протидії загрозі з моря та важливе економічне значення Чорного та Азовського морів для України доводять, що саме з цього напрямку, агресор може досягнути найбільших стратегічних успіхів.

Розробка тактики, способів застосування перспективної ракетної зброї ВМС України, оцінка (попередній розрахунок) ефективності її застосування, підвищення такої ефективності є ключовими завданнями воєнної (військово-морської) науки сьогодення. Зважаючи на багатократну перевагу потенціального противника (ЧФ РФ) в чисельності та бойовій потужності корабельної складової, авіації (в т.ч. морської) з великою долею імовірності можна передбачити, що в разі збройного конфлікту, ним буде встановлений режим глобального контролю над більшою частиною Чорноморо-Азовського регіону, як на морі, так і в повітрі.

Тому, бойові зіткнення у відкритому морі практично виключаються, оскільки не мають ніяких тактичних перспектив. Основні дії наших сил будуть спрямовані на оборону територіального моря та лінії власного узбережжя. Зонаю оборонних дій ВМС, скоріш за все, буде приберегова смуга шириною до 20 морських миль, а також акваторія в районі острова Зміїний. В північно-західній частині Чорного моря узбережжя України характеризується наявністю великою кількістю мілководних лиманів, заток, гирл річок тощо, закритих косами, піщаними відмілинами, районами малоприсадними для плавання (Одеська, Дністровська банки, Дніпровський та Дністровський лимани, Тендрівська, Кінбурнська, Джарилгацька коси та затоки, гирла Дунаю та інші).

Такі умови надають перевагу діям малих ракетних кораблів (катерів), застосовуючи тактику «із засідки».

Користуючись мілководдям, береговим фоном (переважні глибини 3-20 м), власною малою радіолокаційною помітністю, застосовуючи комплексні заходи маскуванню (візуальні та радіотехнічні) такі носії ПКР можуть приховано займати та змінювати вогневі позиції за природними перешкодами, що суттєво знижує імовірність їх виявлення засобами спостереження та розвідки противника. Крім того, прибережні маршрути плавання забезпечені засобами навігаційного обладнання, природними орієнтирами, що забезпечує точність вирішення завдань кораблеводіння та навігаційно-тактичних розрахунків для застосування ракетної зброї навіть в умовах застосування противником перешкод, роботи засобів радіоелектронної боротьби противника.

Досить перспективним являється проект катеру «Комар», який розроблений Дослідницько-проектним центром кораблебудування (м. Миколаїв).

Проект ракетного катеру «Комар» наведений на рис. 1.

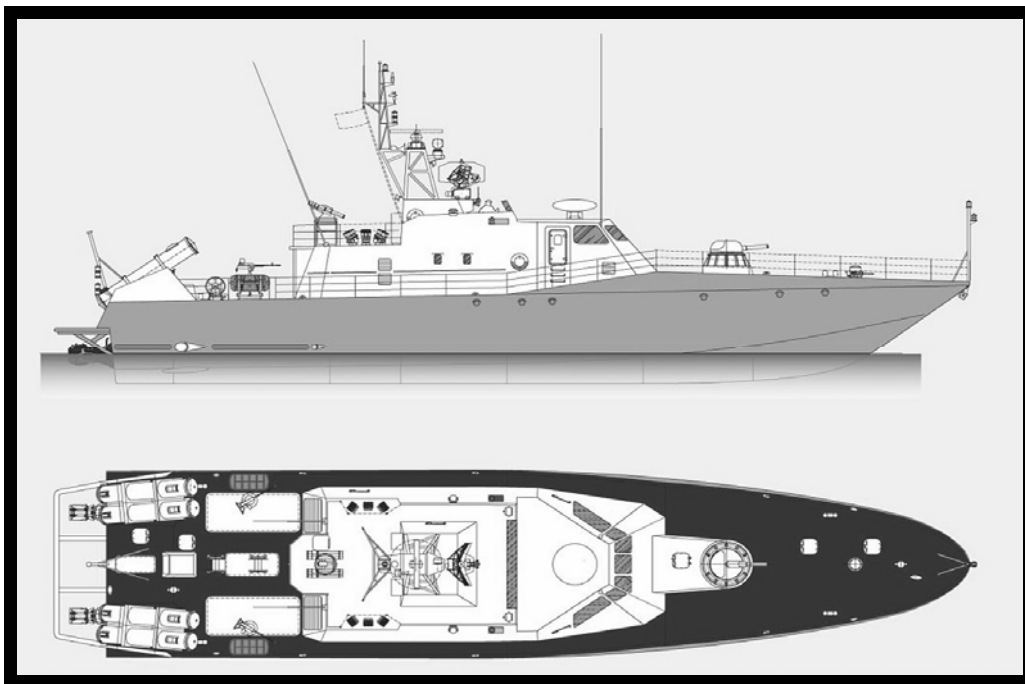

Рис. 1. Проект ракетного катеру «Комар»

Основні тактико-технічні характеристики катеру «Комар» наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні тактико-технічні характеристики, озброєння та технічні засоби ракетного катеру «Комар»

№	Характеристики	Параметри
1	Водовиміщення	140 т
2	Довжина по ватерлінії	30.0 м
3	Ширина найбільша	8.0 м
4	Осадка	1,25 м
5	Висота борту на міделі	3.8м
6	Тип головної енергетичної установки	дизельна
7	Максимальна швидкість руху	35 вузлів
9	Автономність	5 діб
Озброєння та технічні засоби		
1	РЛС виявлення надводних та повітряних цілей.	
2	Навігаційна РЛС.	
3	Оптико-електронна система управління стрільбою.	
4	Командна система бойового управління.	
5	Внутрішній та зовнішній зв'язок, в тому числі супутниковий.	
6	Апаратура автоматичного взаємного обміну інформацією.	
7	2x2 ПУ ПКР (ПКР «Нептун»).	
8	30-мм АУ АК-306.	
9	1x4 ЗРК «Арбалет-К».	
10	2 - 12,7мм кулемети на тумбових установках.	

З метою забезпечення прихованості дій та раптовості нанесення ракетного удару по противнику, доцільно передбачити для таких кораблів (катерів) зовнішні джерела цілевказівки (берегові, корабельні, дані розвідки інших видів ЗС України). Важливим завданням при цьому буде забезпечення захищеної та стійкої системи управління та зв'язку, яку необхідно створювати вже зараз. Протиповітряна оборона кораблів (катерів) в прибережній зоні може бути забезпечена береговими засобами та винищувальною авіацією Повітряних Сил на глибину до 30-40 км від лінії узбережжя. Близькість до своїх баз та пунктів базування, обладнання додаткових окремих берегових пунктів постачання (в т.ч. мобільних) в районі дає можливість оперативно поповнювати матеріально-технічні запаси та боєкомплект.

Висновки

Таким чином, основним тактичним способом дій перспективних носіїв ПКР ВМС України у випадку збройного конфлікту на морі може бути застосування КРЗ із укриття (засідки) під прикриттям засобів протиповітряної оборони Повітряних Сил ЗС України по даним зовнішніх джерел інформації про противника.

Список використаних джерел

1. Державне підприємство проектів «Дослідно-проектний центр кораблебудування». Проекти. Бойові кораблі й катери [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://srdsc.com/ua/warship-and-crafts/>
2. Риженко А. О. Стан, перспективи розвитку та завдання Військово-Морських Сил. Проблемні питання та шляхи їх вирішення / А. О. Риженко // Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: мат-ли міжнар. наук. форуму, 24-25 травня 2016 р.- К.: НУОУ ім. І. Черняхівського, 2016. – С. 76-84.

3. Яким'як С. В. Морська стратегія України / С. В. Яким'як // Оборонний вісник. – 2016. - №5. – С. 28-32.
4. Кабаненко І. В. Корабельні спроможності ВМС ЗС України: розумний підхід / І. В. Кабаненко // Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: мат-ли міжнар. наукового форуму, 24-25 травня 2016 року. – К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2016. – С. 40-44.
5. Экзетер. Боевые действия на море в ходе арабо-израильской войны 1973 г. / Экзетер // Войны. История, Факты. – 2002. - №1 (2).
6. Доценко В. История военно-морского искусства / В. Доценко. – СПб, 2005.
7. ВМС Грузии [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://russ-flot.narod.ru/SNG_gruzia/htm.
8. Заболотный А. Британские вертолеты в Фолклендской войне / А. Заболотный // Авиация и время. – 1999. - №4. – С. 36.
9. Birth, Death, and Rebirth of the Iraqi Navy [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://covertshores.blogspot.com/2010/10/birth-death-and-rebirth-of-iraqi-navy.html>.
10. Операция “Богомол” – крупнейшее морское сражение после Фолклендов [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://warfiles.ru/show-20775-operacia-bogomol-krupneyshee-morskoe-srazhenie-posle-folklendov.html>.
11. Тарас А. Катера отечественного флота / А. Тарас. СПб: Галей-Принт, 2012.- С. 87-88.
12. Тарас А. Катера отечественного флота / А. Тарас. СПб: Галей-Принт, 2012.- С. 89-93.
13. Широкопад А. Б. Оружие отечественного флота / А. Б. Широкопад. – Минск: Харвест. 2000. – 469 с.

References

1. Derzhavne pidpriemstvo proektiv. Doslidno proektnyi tsentr korablebuduvannia. Proekty. Boiovi korabli y katery [State Enterprise of Projects Research and Design Center for Shipbuilding. Projects. Warships and boats]. (n.d.). www.srdsc.com Retrieved from www.srdsc.com/ua/warship-and-crafts/ [in Ukrainian].
2. Ryzhenko, A.O. (2016). Stan, perspektyvy rozvytku ta zavdannia Viiskovo-Morskykh Syl. Problemni pytannia ta shliakhy yikh vyryshennia [Status, prospects of development and tasks of the Navy. Problematic issues and ways to solve them]. *Materialy mizhnarodnoho naukovooho formu (24-25 travnia 2016 roku) Morska stratehiia derzhavy. Rozvytok ta realizatsiia morskoho potentsialu Ukrainy*, Kyiv: NUOU im. I. Cherniakhovskoho, 76-84 [in Ukrainian].
3. Yakym'iak, S.V.(2016). Morska stratehiia Ukrainy [Naval strategy of Ukraine]. *Defense bulletin*, 5, 28-32 [in Ukrainian].
4. Kabanenko, I.V. (2016), Korabelni spromozhnosti VMS ZS Ukrainy: rozumnyi pidkhid [Ship capabilities of the Ukrainian Navy: a reasonable approach]. *Materialy mizhnarodnoho naukovooho formu (24-25 travnia 2016 roku) Morska stratehiia derzhavy. Rozvytok ta realizatsiia morskoho potentsialu Ukrainy*, Kyiv: NUOU im. I. Cherniakhovskoho, 40-44 [in Ukrainian].
5. Ekzeter (2002). Boevye deystviya na more v hode arabo-izraiskoy voyni 1973 g. [Combat operations at sea during the 1973 Arab-Israeli war]. *Voyni. Istoriya. Fakty*, 1 (2).[in Russian].
6. Dotsenko, V. (2005). *Istoriya voenno-morskoho Iskusstva [History of naval art]*. Sankt-Peterburg [in Russian].
7. VMS Gruzii [Georgian Navy]. (n.d.). www.russ-flot.narod.ru Retrieved from www.russ-flot.narod.ru/SNG_gruzia/htm. [in Russian].
8. Zabolotnyi, A. (1999). Brytanskye vertolety v Folklendskoi voine [British helicopters in the Falklands War]. *Avyatsiia y vremena*, 4, 36 [in Russian].
9. Birth, Death, and Rebirth of the Iraqi Navy. www.covertshores.blogspot.com Retrieved from www.covertshores.blogspot.com/2010/10/birth-death-and-rebirth-of-iraqi-navy.html. [in English]

10. Operatsiya «Bogomol» - krupneyshee morskoe srazhenie posle Folklendov [Operation «Bogomol» is the largest naval battle since the Falklands]. www.warfiles.ru Retrieved from www.warfiles.ru/show-20775-operacia-bogomol-krupneyshee-morskoe-srazhenie-posle-folklendov.html. [in Russian].

11. Taras, A. (2012). *Katera otechestvennogo flota [Boats of the domestic fleet]*. Sankt-Peterburg: Galeya-Print, 87-88 [in Russian]

12. Taras, A. (2012). *Katera otechestvennogo flota [Boats of the domestic fleet]*. Sankt-Peterburg: Galeya-Print, 89-93 [in Russian].

13. Shirokorad, A.B. (2000). *Oruzhie otechestvennogo flota [Weapons of the domestic fleet]*. Minsk: Harvest [in Russian]

Рецензент: Харитонов О.Л., кандидат військових наук, старший науковий співробітник, Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія», Україна

ОБОСНОВАНИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ТАКТИКИ БОЕВОГО ПРИМЕНЕНИЯ РАКЕТНЫХ КАТЕРОВ С УЧЕТОМ ИСТОРИЧЕСКОГО ОПЫТА

А. Хапов, И. Овчар

В статье показана актуальность проблемы применения ракетного оружия перспективными морскими носителями корабельного ракетного оружия ВМС Украины по морским целям в современных условиях обстановки.

Проанализированы боевые действия и локальные военные конфликты на море последнего столетия где видно, что корабли и катера с ракетным оружием имеют большое значение для достижения общей победы над противником.

На сегодняшний день Украина и ее Вооруженные Силы находятся в стадии необъявленной войны с Российской Федерацией. Сейчас зоной боевых действий является Донбасс, а зонами повышенной напряженности – Азовское и Черное море. Анализ особенностей возможного театра военных действий, а именно относительно низкая обороноспособность Украины к противодействию угрозе с моря и важное экономическое значение Черного и Азовского морей для Украины доказывают, что именно с этого направления, агрессор может достичь крупнейших стратегических успехов. Анализ последних событий на территории Черного моря, а именно: инцидент в Керченском проливе, обстрелы украинских военных кораблей и летательных аппаратов, постоянные провокационные действия со стороны агрессора доказывают то, что Черное море с большой вероятностью может стать новым театром боевых действий. Боевые столкновения в открытом море практически исключаются, поскольку не имеют никаких тактических перспектив. Основные действия наших сил будут направлены на оборону территориального моря и линии собственного побережья. Зоной оборонительных действий ВМС, скорее всего, будет прибрежная полоса шириной до 20 морских миль, а также акватория в районе острова Змеиный. В северо-западной части Черного моря побережья характеризуется наличием большого количества мелководных лиманов, заливов, устьев рек и т.п., закрытых косами, песчаными отмелями, районами малопригодными для плавания (Одесская, Днестровская банки, Днепровский и Днестровский лиманы, Тендровская, Кинбурнская, Джарылгачская косы и заливы, устья Дуная и другие). Такие условия предпочитают действиям малых ракетных кораблей (катеров), применяя тактику «из засады».

Таким образом, основным тактическим способом действий перспективных носителей ПКР ВМС Украины в случае вооруженного конфликта на море может быть применение УРО с укрытия (засады) под прикрытием средств противовоздушной обороны Воздушных Сил ВС Украины по данным внешних источников информации о противнике.

Ключевые слова: тактика, ракетный катер, морская цель, ракетное оружие, морской бой, ракетный удар, боевое применение, эффективность боевых действий, ракетное оружие, противокорабельная крылатая ракета.

SUBSTANTIATION OF THE RECOMMENDATION ON IMPROVEMENT OF TACTICS OF COMBAT APPLICATION OF ROCKET BOATS TAKING INTO ACCOUNT HISTORICAL EXPERIENCE

A. Khapov, I. Ovchar

The article shows the urgency of using the missiles by corvettes of the Ukrainian Navy for naval purposes in modern conditions. The fighting and local military conflicts at sea of the last century are analyzed, where showed that ships with missile weapons are majorly important in order to achieve a victory over the enemy.

Today, Ukraine and its Armed Forces are at the stage of undeclared war with the Russian Federation. Currently, the combat zone is Donbass, and the zones of increased tension are the Azov and Black Seas. Analysis of the peculiarities of a possible theater of operations, showing the relatively low defense capability of Ukraine to counter the threat from the sea and the important economic importance of the Black and Azov Seas for Ukraine, prove that in this direction, the aggressor can achieve the greatest strategic success. Analysis of recent events in the Black Sea, namely: the incident in the Kerch Bay, shelling of Ukrainian warships and aircrafts, constant provocative actions of the aggressor prove that the Black Sea is likely to become a new theater of operations.

Combat actions on the high seas are virtually ruled out, as they have no tactical prospects. The main actions of our forces will be aimed at defending the territorial sea and the lines of our own coast. The Navy's defense zone is likely to be a coastal strip up to 20 nautical miles wide, as well as the area around Zmiyny Island. In the north-western part of the Black Sea, coast of Ukraine is characterized by the presence of a large number of shallow estuaries, bays, etc., closed by queues, sandy shoals, areas unsuitable for navigation (Odesa, Dniester banks, Dnieper and Dniester estuaries, Tendriv, Kizhanka bays, the mouth of the Dunay and others). Such conditions favor the actions of small corvettes using «ambush» tactics.

Therefore, the main tactical way of Ukrainian Navy corvettes action in the event of an armed conflict at sea may be the use of naval missile armament from «ambush», under aircrafts cover of Ukraine Air Forces with the usage of external sources of information on enemy location.

Keywords: *tactics, missile boat, naval target, missile weapon, sea battle, missile strike, combat application, combat effectiveness, missile weapon, anti-ship cruise missile.*